

**ЕЗИКОВИ НАГЛАСИ НА МЪЖЕТЕ И ЖЕНИТЕ
КЪМ ЖАРГОНИЗМИТЕ, ВУЛГАРИЗМИТЕ
И ПРОФЕСИОНАЛНАТА ЛЕКСИКА В РЕЧТА
НА МЪЖЕТЕ И ЖЕНИТЕ¹**

*Стефанка Фетваджиева-Абазова
Софийски университет „Св. Климент Охридски“*

**MALE AND FEMALE ATTITUDES TOWARDS SLANG,
VULGARISMS AND PROFESSIONAL VOCABULARY**

*Stefanka Fetvadžhieva-Abazova
St. Kliment Ohridski University of Sofia*

This study examines the gender effect on the attitudes towards slang expressions, two types of vulgarisms, and professional vocabulary. Participants ($N = 663$) evaluated the speakers as well as the appropriateness of four texts, each containing expressions belonging to one of these lexical phenomena. The speaker's gender was manipulated. Participants' gender had an effect on the evaluation of the text's appropriateness and on the speaker's evaluation with regard to slang expressions and both types of vulgarisms. Women disliked them more than men did. The speaker's gender had an effect on the evaluation only when professional vocabulary was used: men were evaluated higher than women. Latent sexism in Bulgarian society is discussed.

Key words: language attitudes, participants' gender, speaker's gender, speaker's evaluation, sexism

Обект на изследване в тази работа са езиковите нагласи към периферни лексикални пластове – жаргонизми, вулгаризми и професионална лексика, и зависимостта на нагласите от пола на говорещия и

¹ Анкетното проучване, на което се базират наблюденията и анализите, беше извършено в рамките на проекта „Индивидуални и групови нагласи към неструктурни форми на съществуване на съвременния български език“, финансиран от ФНИ на СУ „Св. Климент Охридски“, договор № 102/19.04.2013 г. Изказваме благодарност за финансовата подкрепа на СУ „Св. Климент Охридски“.

пола на анкетирания. Целта е да проверим дали в днешното българско общество съществуват свързани с пола езикови стереотипи, които биха се проявили в статистически значими различия между нагласите към речта на мъжете и на жените.

Атитюдът (нагласата) е „психологическа тенденция, която се изразява в оценяването на даден обект с някаква степен на благоразположеност или неблагоразположеност“ (Ийгли, Чайкърн 1993: 1). Тясно свързани с нагласите, но различни от тях са стереотипите, които също имат отношение към езиковите явления. Стереотипът е генерализирано убеждение за характеристиките на дадена група, а стереотипизирането е процес, при който на отделен индивид, член на групата, се приписват характеристики единствено въз основа на принадлежността му към нея (Боденхаузен, Ричсън 2010). Част от стереотипите за различни групи и членовете им са свързани с езикови явления, каквито са териториалните диалекти, социолектите, отклоненията от произносителните норми на даден език под влиянието на друг език и т.н. От една страна, на човек, който говори на диалект например, се приписват определени черти, да речем – че не е достатъчно компетентен. От друга страна, самата принадлежност на даден индивид към определена група създава очаквания за езиково поведение, което се смята за присъщо на групата (Гарет 2010). Според предварителната ни хипотеза в българското общество съществуват езикови стереотипи, част от които са свързани с представи и оценки за типично „мъжко“ и „женско“ езиково поведение.

За да установим не само езиковите нагласи към жаргонизмите, вулгаризмите и професионалната лексика, но и наличието или липсата на стереотипи към речта на мъжете и на жените, проведохме анкетно проучване. Подбрахме четири кратки изказвания², всяко от които съдържа стилистично неутрална лексика плюс думи и изрази, принадлежащи към един от лексикалните пластове, които са обект на интересуващата ни нагласа. За да проверим дали в обществото съществува (езиков) сексизъм, решихме да проследим доколко полът на говорещия

² Тук и нататък говорим за изказвания, а не за текстове, доколкото изказванията могат да бъдат и писмени, и устни, а текстовете са само писмени. Авторът/авторката на изказването ще бъдат назовавани и с термина „говорещ“. Отчитаме, че е възможно оценките да са повлияни от това, че анкетираните четат изказванията, а не ги слушат. Дали има такова влияние и какво е то, предстои да бъде проверено в друго изследване.

влияе върху оценката на анкетираните както за уместността на изказването, така и за говорещия. Затова в част от анкетите изказванията бяха приписани на мъже, а в друга част – на жени, като полът на автора на всяко от изказванията фигурираше във всеки от въпросите.

Изказванията, чиято уместност и чиито автори трябваше да бъдат оценени, бяха:

Изказване, съдържащо жаргонизми: *Ааа, съвсем изпуших вече. Ние оставихме всички мангизи да минават през банката на тоя капут и сега разбрахме, че това са едни гадове, които ни изпързалиха.*

Изказване с вулгаризми от I тип: *Снощи си залях лаптопа с ром и кола... Успях да реагирам навреме... обаче тая сутрин, като реших да го пробвам... цялата клавиатура лепнеше и едно от копчетата се ебаваше с мен. Реших да го разглобя и да видя дали мога да го изчистя. Изчистих го и т.н., обаче шибаната клавиатура май се е преобала.*

Изказване с вулгаризми от II тип: *Всички ли сме роби само на един дебел, грозен, да му еба пътката майна... Всички ли сте роби на такъв изрод, нямате ли смелост...*

Изказване с професионална лексика: *Тази практика е популярна между фирми, при които договорираният срок за плащане е отложен примерно с 50 дена, а в случаите, когато доставчикът си иска по-рано парите, клиентът му дисконтира част от сумата заради нарушените срокове... мога да ти препоръчам за справка и доразясняване да се обърнеш към т.нар. отдели „Контрол по плащанията“.*

Анкетираните бяха помолени първо да определят в каква степен всяко от изказванията е уместно в следните ситуации: интервю по телевизията, разговор с приятели, разговор в семейството, разговор с непознати в автобуса, разговор с колеги, във фейсбук или друга социална мрежа, в интернет форум и в собствен блог. След това трябваше да оценят в каква степен авторът/авторката на изказването притежава качествата *образован/образована, интелигентен/интелигентна, възпитан/възпитана, с високо обществено положение и симпатичен/симпатична*. За оценките беше приложен методът на семантичния диференциал, като беше използвана петстепенна скала.

Анкетата беше проведена сред ученици в 12. клас, студенти, учители, преподаватели, медицински сестри, лекари, пенсионери и др. в София, Пловдив, Варна, Смолян, Благоевград, Шумен, Видин и Елена. Участниците са общо 663 души на възраст от 18 до 68 години. Анкетата не е национално представителна, но резултатите са статистически значими и са валидни за изследваните групи.

Нагласи към четирите лексикални пласта

Анализите на данните показаха, че към всяко от езиковите явления съществува различна нагласа. Тя е най-негативна към грубите вулгаризми. Към жаргонизмите и вулгаризмите от жаргонен тип нагласата е също отрицателна. Значимите разлики между оценките за трите езикови феномена позволяват да говорим за различни отрицателни нагласи. Както може да се очаква, към професионалната лексика има изявен положителен атиюд. Различните нагласи се проявяват както в оценката за уместност на изказванията, така и в оценката за говорещия.

Като най-положителна личност е оценен говорещият с професионализми, а като най-непривлекателен – говорещият с груби вулгаризми. Между тях са оценките за говорещите в другите две изказвания, които са под средата на скалата и показват, че хора, чиято реч се характеризира с употребата на жаргон и вулгаризми, не се възприемат особено позитивно.

Жаргонизмите, полът на говорещия и полът на анкетирания

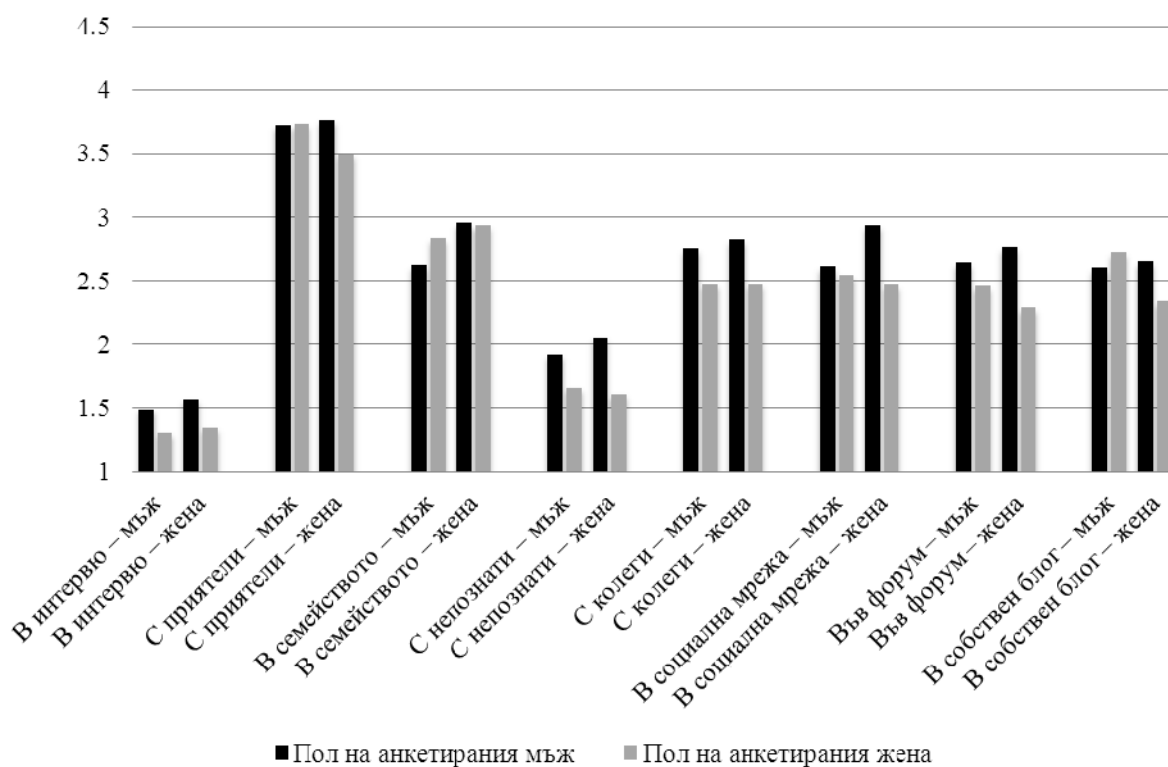
Върху цялостната преценка за уместност на изказването, съдържащо жаргонизми, полът на говорещия има влияние, което е статистически значимо на равнище $p < 0,001$ с малък до среден ефект ($\eta^2 = 0,05$). За отделните ситуации обаче полът на говорещия влияе само върху оценката за уместност на изказването при писане в собствен блог. То се преценява като по-уместно, ако е написано в блога на мъж.

В останалите ситуации, разгледани поотделно, полът на говорещия няма статистически значимо влияние върху разликата в оценките за уместност на изказването. На пръв поглед изглежда, че съществува противоречие между факта, че има статистически значим ефект на пола на говорещия върху оценката за уместност на изказването, и това, че за отделните ситуации този ефект не се проявява. Обяснението е, че във всички ситуации с изключение на ситуацията на общуване в семейството употребата на жаргонизми се оценява по-ниско, ако изказването е на жена. Така слабите, статистически незначими ефекти на пола на говорещия при всяка отделна ситуация като цяло дават статистически значим ефект (Табачник, Фидел 2007: 244).

Полът на анкетирания също оказва влияние върху оценката за уместността на употребата на жаргонизми ($p < 0,001$) със среден ефект ($\eta^2 = 0,06$). Що се отнася до различните комуникативни ситуации, статистически значими разлики между оценките на мъжете и жените има за комуникативните ситуации, в които се очаква спазване на опреде-

лен речев етикет (при телевизионно интервю, в разговор с непознати и с колеги) или за ситуации на писмено общуване (във фейсбук или друга социална мрежа и в интернет форум). За всички тези ситуации жените смятат жаргонните думи за по-неприемливи. На Графика 1 могат да се видят средните оценки за уместността на изказването според пола на говорещия и пола на анкетирувания.

Графика 1
**Оценки на уместността на жаргонизми по ситуация,
 пол на анкетирувания и пол на говорещия**

1 – напълно неуместно, 2 – по-скоро неуместно, 3 – колкото уместно, толкова неуместно, 4 – по-скоро уместно, 5 – напълно уместно

Върху оценката за говорещия, който употребява жаргонизми, неговият пол не оказва влияние, т.е. и мъжете, и жените са възприемани по един и същи начин. Статистически значима разлика при оценката за говорещия обаче се проявява в зависимост от пола на анкетирувания. Мъжете оценяват малко по-толерантно хората, които използват жаргонизми (средна оценка 2,57), докато жените са по-критични (2,24).

Вулгаризмите от I тип, полът на говорещия и полът на анкетирания

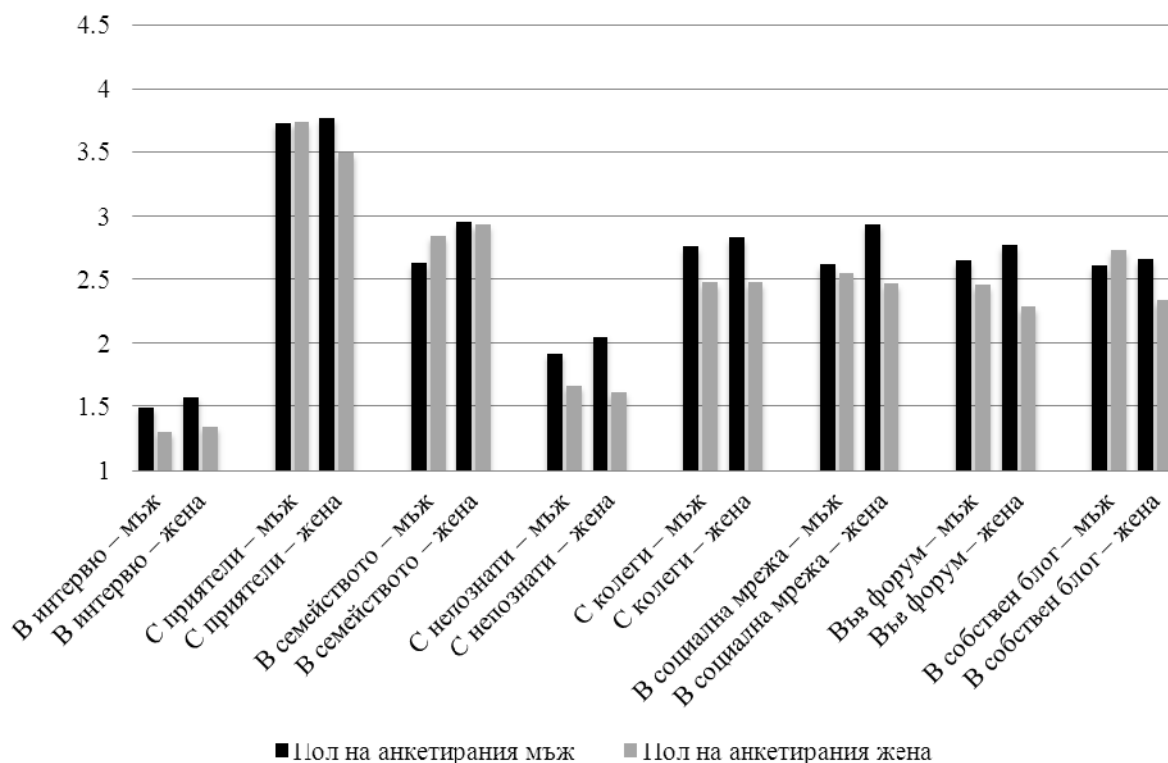
Върху преценката доколко е уместно изказването, съдържащо вулгаризми от жаргонен тип в различните ситуации, полът на говорещия оказва влияние. Разликите, които се наблюдават между оценките за уместност на изказването при говорещи мъже и при говорещи жени, са статистически значими ($p < 0,001$) с малък ефект ($\eta^2 = 0,04$). Във всичките ситуации изказването се приема като по-неуместно, ако е направено от жена. Статистически значими обаче са разликите между оценките за уместност на изказването при разговор с приятели, разговор с непознати в автобуса и при трите интернет ситуации. Както жаргонизмите, така и този тип вулгаризми се възприемат като по-малко неуместни в речта на мъжете, отколкото в речта на жените. Върху оценката за уместността на вулгаризмите от жаргонен тип в останалите ситуации (телевизионно интервю, разговор в семейството и разговор с колеги) полът на говорещия не оказва влияние. Това се дължи на нагласата към комуникативните ситуации. Поради публичния си характер телевизионното интервю се възприема като особено задължаваща ситуация, в която употребата на елементи от ниските стилистични пластове се възприема като недопустима независимо от пола на говорещия. Общуването в семейството според нагласите на анкетираните също така не допуска употребата на никакви вулгаризми.

Полът на анкетирания също оказва влияние върху оценката за употребата на вулгаризми от I тип в избраните ситуации. Разликите са статистически значими ($p < 0,001$) със среден ефект ($\eta^2 = 0,07$). За всички изследвани ситуации с изключение на разговор в семейството анкетираните жени дават по-ниски средни оценки в сравнение с мъжете, т.е. преценяват вулгаризмите от I тип като по-неуместни. Статистически значими разлики между оценките на мъжете и оценките на жените има за три от ситуацияите: интервю по телевизията, разговор с непознати и разговор с колеги. Тези данни показват, че в сравнение с мъжете жените са по-критични към употребата на вулгаризми – особено в ситуации, които предполагат спазването на по-строг речев етикет или поне на известна дистанция между участниците в комуникацията.

На графиката по-долу могат да се видят оценките за уместност на вулгаризмите от I тип според пола на говорещия и пола на анкетирания.

Графика 2

Оценки на уместността на вулгаризми по ситуация,
пол на анкетирания и пол на говорещия

1 – напълно неуместно, 2 – по-скоро неуместно, 3 – колкото уместно, толкова неуместно, 4 – по-скоро уместно, 5 – напълно уместно

При общата оценка за изказването, независимо от конкретните ситуации, анкетираните мъже и анкетираните жени оценяват по различен начин наличието на разглеждания тип вулгаризми в речта на мъжете и в речта на жените. Както може да се види на графиката, жените смятат вулгаризмите в речта на жени за по-неприемливи, отколкото в речта на мъже, докато мъжете оценяват вулгаризмите в речта на жените по същия начин³, както и вулгаризмите в речта на мъжете, т.е. за мъжете колкото са неуместни вулгаризмите в речта на жените, толкова са неуместни и в речта на други мъже. С други думи казано, при оценката за уместността на вулгаризмите от първия тип полът на говорещия не е от значение за мъжете, докато за жените има значение. Подобни наблюдения за разминаване на оценките, които анкетираните мъже и анкетираните жени дават за един и същи текст, има още от края на 60-те години. Известен е експериментът на Голдбърг (1968),

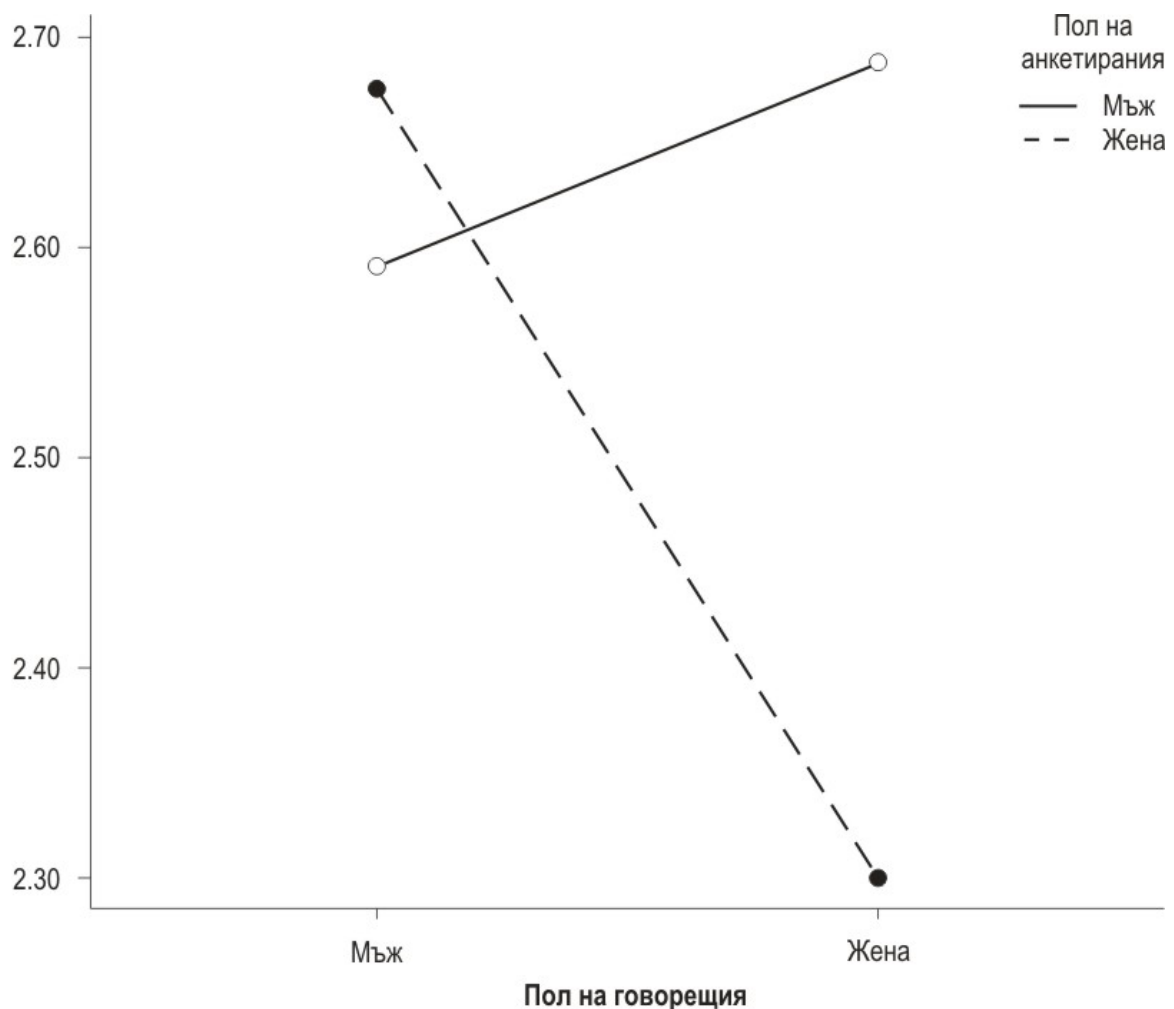
³ Всъщност малко по-високо, но разликата не е статистически значима.

който дава на две групи един и същи текст за оценка. На едната група е представен като текст, писан от жена, а на другата – като писан от мъж. Текстът е бил оценен по-ниско, когато респондентите са мислели, че авторът е жена. При това анкетираните жени са го оценили значително по-ниско, отколкото анкетираните мъже (Голдбърг 1968).

На графиката по-долу може да се види пресичането на оценките за изказването на нашите анкетираните мъже и жени в зависимост от това дали мислят, че оценяват изказване на мъж, или мислят, че оценяват изказване на жена.

Графика 3

Взаимодействие между пол на говорещия и пол на анкетирания при цялостна оценка за изказване с вулгаризми

С непрекъснатата линия са отбелязани отговорите на мъжете, а с прекъснатата – отговорите на жените. В лявата част на графиката с точка са отбелязани оценките за уместност на изказването, когато гово-

рещият е мъж. Черната точка показва средната стойност на оценката за уместност, която дават анкетираните жени (2,66), когато говорещият е мъж, а бялата точка – оценката за уместност на изказването, ако говорещият е мъж, когато анкетираните са мъже (2,59). В дясната част на графиката са отбелязани средните стойности на оценките за уместност на изказването, когато говорещият е жена. При анкетираните мъже тази стойност е 2,68, а при анкетираните жени – 2,31. Посоката на линиите показва разликите между оценките в зависимост от пола на анкетираното лице.

За разлика от оценката за степента, в която вулгаризмите са уместни в речта на мъжете и в речта на жените, при която има статистически значима разлика между двете оценки (вулгаризмите се смятат за по-неуместни в речта на жените), при общата оценка за качествата на говорещия няма такава разлика, тоест хората, употребяващи вулгаризми, се оценяват по приблизително един и същи начин – независимо дали са мъже, или са жени.

Върху оценката на качествата на говорещия влияние оказва полът на анкетирания. Разликата между дадената от мъжете и дадената от жените оценка е статистически значима на равнище $p < 0,001$ със слаб ефект ($\eta^2 = 0,04$), тоест влиянието на пола на анкетирания не е много голямо. Както може да се очаква, жените са по-критични към хората, които използват вулгаризми от първия тип, и съответно дават по-ниска обща оценка на говорещия. Средната стойност на общата оценка за положителните качества на хората, в чиято реч има вулгаризми от първия тип, е 2,40 при анкетираните жени, докато средната стойност на общата оценка при анкетираните мъже е 2,78. Разликата между оценките на анкетираните мъже и на анкетираните жени не е много голяма – и двете групи смятат хората, в чиято реч има този вид вулгаризми, за по-малко от средно симпатични, т.е. може да се говори за негативен атиюд към хората, употребяващи вулгарни изрази. При жените обаче отрицателната нагласа е по-силна, отколкото при мъжете.

Вулгаризмите от II тип, полът на говорещия и полът на анкетирания

Върху оценката за степента на уместност на изказването, съдържащо силно вулгарни думи, полът на говорещия оказва влияние, което е статистически значимо на равнище $p < 0,001$ с малък ефект ($\eta^2 = 0,03$). То се проявява при оценката за уместност в ситуация на общуване с приятели, в семейна среда и в трите ситуации на общуване в интернет. Изказването се оценява като по-неуместно, ако говорещият е же-

на. От друга страна обаче, разликите между оценките за уместност на изказването, свързани с това дали говорещият е мъж, или е жена, не са драстични, т.е. доминиращ е негативният атиюд към лексикалния пласт на грубите вулгаризми и в по-малка степен се проявява влиянието на пола на говорещия.

Полът на анкетирувания също оказва влияние върху неговата преценка за степента, в която е уместно/неуместно изказване, съдържащо много груби вулгаризми. Разликите между оценките на мъжете и на жените са статистически значими на ниво $p < 0,01$ за всички ситуации. Изключение прави ситуацията на общуване в семейството, за която можем да кажем, че негативната нагласа към употребата на вулгаризми е еднакво силна при двата пола.

Жените са по-негативно настроени към употребата на псувни и груби вулгаризми в сравнение с мъжете, затова за всяка ситуация техните оценки за уместността на изказването са с по-ниска средна стойност. Това говори, че жените имат по-отрицателно отношение към грубия и вулгарен изказ и в по-голяма степен го смятат за по-скоро неуместен във всички комуникативни ситуации.

Оценките за уместността на вулгаризмите в различните комуникативни ситуации според пола на говорещия и пола на анкетирувания могат да се видят на графиката по-долу.

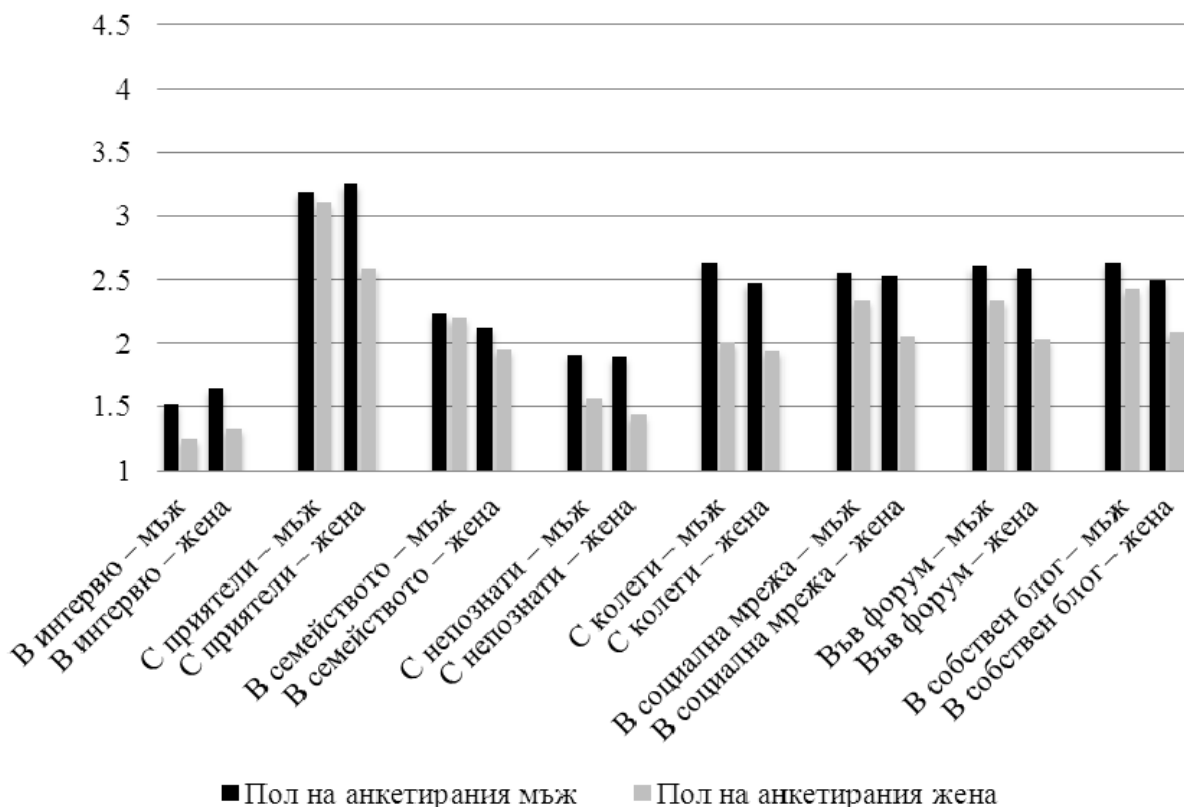
Както видяхме, оценката за уместност на изказването зависи от пола на говорещия: то се смята за по-неуместно, ако е изказване на жена. Върху оценката за човека, който използва псувни и силно вулгарни думи, полът на говорещия няма статистически значимо влияние⁴, т.е. и мъжете, и жените се възприемат като по-скоро неприятни – необразовани, не особено интелигентни, невъзпитани, с нисък социален статус и несимпатични.

Полът на анкетирувания обаче има статистически значимо влияние ($p < 0,001$) със среден ефект ($\eta^2 = 0,6$) върху оценката за говорещия. Средната оценка на анкетираните мъже за качествата на говорещия е 2,33 и е по-висока в сравнение с оценката на жените (1,87). Това показва, че мъжете гледат малко по-благосклонно на хората, които употребяват груби вулгаризми, докато жените са по-критични, което още веднъж потвърждава факта, че негативната нагласа към ниските стилистични пластове при жените е по-силна.

⁴ Жените, които използват груби вулгаризми, са оценени по-ниско в сравнение с мъжете, но разликата е малка и не е статистически значима.

Графика 4

Оценки на уместността на груби вулгаризми по ситуация, пол на анкетирания и пол на говорещия

1 – напълно неуместно, 2 – по-скоро неуместно, 3 – колкото уместно, толкова неуместно, 4 – по-скоро уместно, 5 – напълно уместно

Професионалната лексика, полът на говорещия и полът на анкетирания

Полът на говорещия оказва статистически значимо влияние върху оценката на анкетираните за уместността на професионализмите в различните ситуации ($p < 0,05$) с малък ефект ($\eta^2 = 0,03$). Както като цяло, така и при отделните ситуации изказването се оценява по-високо, т.е. като по-уместно, ако е направено от мъж, отколкото ако е направено от жена. Тази зависимост се вижда от разликата между средно претеглените общи оценки за уместност на изказването за двата пола: 3,74 за мъж и 3,52 за жена. Разликата е статистически значима и тя показва, че професионализмите в речта на мъжете са по принцип по-високо ценени.

Що се отнася до влиянието на пола на говорещия върху оценката на анкетираните за уместността на изказването в различните кому-

никативни ситуации, то е статистически значимо на равнище $p < 0,01$ за ситуациите на разговор с колеги и при общуване във фейсбук или друга социална мрежа и на равнище $p < 0,05$ – при разговор с непознати и в интернет форум.

Изглежда, и у нас съществува стереотип към женското (езиково) поведение, който е причината към жените да се проявява по-голяма взискателност и по-голяма критичност, отколкото към мъжете. Освен това вероятно се смята, че е по-уместно един мъж да демонстрира компетентност, като използва специализирана лексика, докато за жена подобно поведение се възприема като по-неуместно. Резултатите от нашето проучване потвърждават изводите на редица социологически и социалнопсихологически изследвания за наличието на стереотипи, които са причина да бъдат подценявани жените, женското писане и женското говорене (Голдбърг 1968, Мур 1998, Мухарска 2001, Суим, Кембъл 2003, Райт, Тейлър 2007 и др.).

По отношение на оценката за уместност на професионализмите полът на анкетирания не оказва статистически значимо влияние, т.е. анкетираните мъже и анкетираните жени оценяват по приблизително еднакъв начин изказването и доколкото между средните стойности на оценките за уместност на изказването има разлики, те са случайни и на базата на тях не могат да се правят изводи.

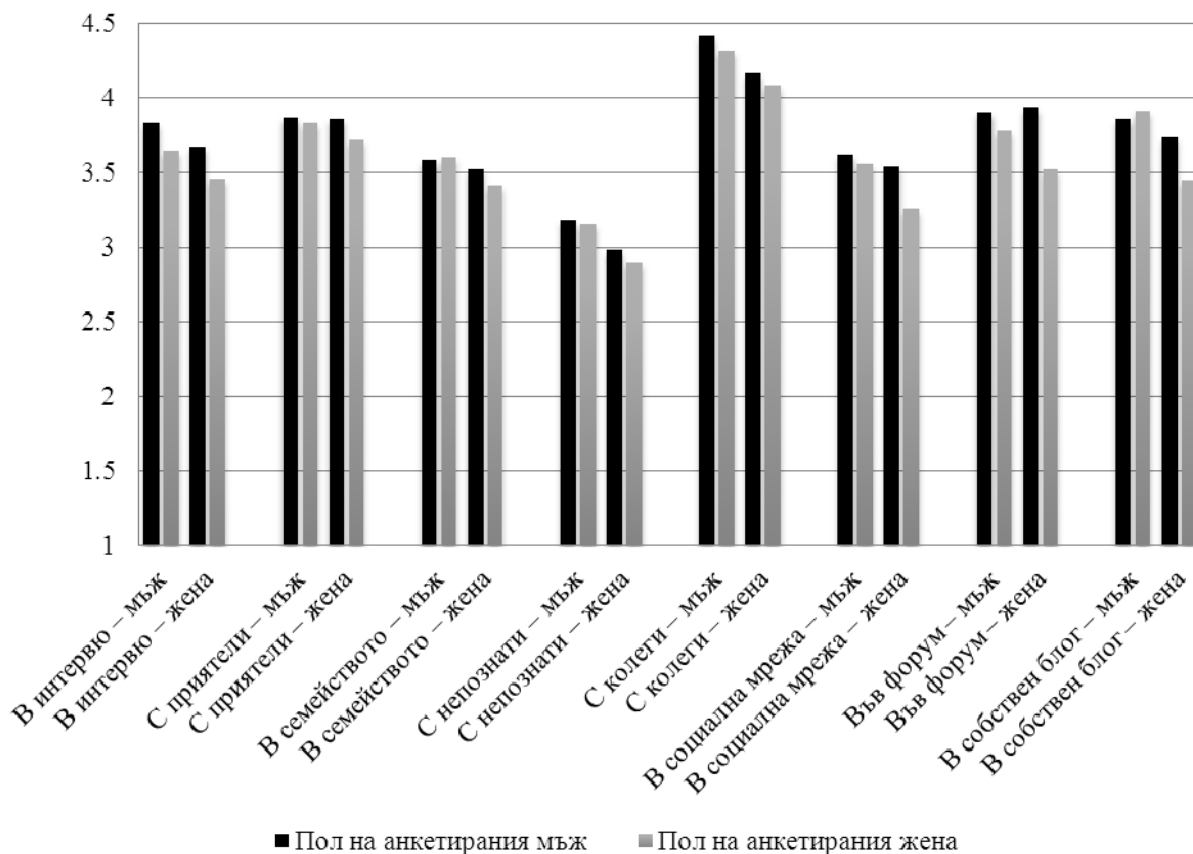
На графиката по-долу могат да се видят средните оценки за уместността на изказването, включващо професионализми, ако то е направено от мъж и ако е направено от жена.

Като обсъждахме влиянието на пола на говорещия върху оценката за уместност на изказването, видяхме, че ако изказването е на жена, то се оценява като по-неуместно. Върху оценката за човека, който употребява професионализми, неговият пол също оказва статистически значимо влияние (на равнище $p < 0,05$) със слаб ефект ($\eta^2 = 0,01$). Средно претеглената оценка за говорещия мъж е 4,31, а за говорещата жена е 4,16. Доколкото равнището на статистическа значимост е ниско и ефектът е малък, можем да говорим за тенденция мъжете, които използват професионализми, да бъдат оценявани по-високо, отколкото жените. Това се дължи на стереотипа, че мъжете говорят за сериозни неща, свързани с професията им, докато за жените са присъщи други теми (срв. Крамър 1974, Крамри 1982 и др.).

Полът на анкетирания обаче няма статистически значимо влияние върху оценката за говорещия, т.е. анкетираните мъже и анкетираните жени оценяват по един и същи начин хората, които употребяват професионализми.

Графика 5

Оценки на уместността на професионализми по ситуация,
пол на анкетирания и пол на говорещия

1 – напълно неуместно, 2 – по-скоро неуместно, 3 – колкото уместно, толкова неуместно, 4 – по-скоро уместно, 5 – напълно уместно

Изводи

Към ниските стилистични пластове (жаргонизми и вулгаризми) жените имат по-силно негативен атитюд, докато към професионализмите нагласата на мъжете и на жените е в една и съща степен положителна. Когато има статистически значими разлики между оценките за уместност на изказванията, те се възприемат като по-неуместни, ако анкетираните смятат, че оценяват изказвания на жени. Оценката за говорещия в изказванията, които съдържат жаргонизми и вулгаризми от двата вида, не се влияе от пола на говорещия, докато оценката за говорещия с професионализми се влияе, като жените са по-ниско оценени от мъжете. Всички тези данни говорят за наличие на латентен езиков сексизъм в днешното българско общество.

ЛИТЕРАТУРА

- Боденхаузен, Ричсън 2010:** Bodenhausen, Galen, Jennifer Richeson. Prejudice, Stereotyping, and Discrimination. // *Advanced Social Psychology. The State of the Science*. Ed. Roy F. Baumeister, Eli J. Finkel. Oxford University Press, 2010, pp. 341 – 383.
- Гарет 2010:** Garrett, Peter. *Attitudes to Language. Key Topics in Sociolinguistics*. Cambridge University Press, 2010.
- Голдбърг 1968:** Goldberg, Philip. Are women prejudiced against women? // *Trans-action*, April 1968, Volume 5, Issue 5, pp. 28 – 30.
- Ийгли, Чайкън 1993:** Eagly, Alice, Selly Chaiken. *The psychology of attitudes*. Orlando: Harcourt Bruce, 1993.
- Крамри 1982:** Kramarae, Cheri. Gender: How she speaks? // *Attitudes towards language variation*. Ed. Howard Giles, Ellen Ryan. London: Edward Arnold, 1982, pp. 84 – 99.
- Крамър 1974:** Kramer, Cheri. Stereotypes of women's speech: the word from cartoons. // *Journal of popular culture*, 8, 1974, pp 622 – 638. http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.0022-3840.1974.0803_624.x/abstract
- Мур 1998:** Moore, Melanie, Richard Trahan. Evaluating an excerpt about gender: does sex of an author matter? // *Psychological Reports*, Volume 82, Issue, pp. 247 – 253. <http://www.amsciepub.com/doi/abs/10.2466/pr0.1998.82.1.247>
- Мухарска 2001:** Мухарска, Ралица. Род и език. // *Теория през границите*. Ред. Милена Кирова. София: Полис, 2001, 105 – 120.
- Райт, Тейлър 2007:** Wright, Stephen, Donald Taylor. The Social Psychology of Cultural Diversity: Social Stereotyping, Prejudice, and Discrimination. // *A Century of Social Psychology. Individuals, Ideas, and Investigations. A SAGE handbook of Social Psychology*. Ed. Michael Hogg, Joel Cooper. SAGE Publications LTD, 2007, pp 310 – 331.
- Суим, Кембъл 2003:** Swimm, Janet, Bernadette Campbell. Attitudes, Beliefs and Behaviors. // *Blackwell Handbook of Social Psychology: Intergroup Processes*. Ed. Brown, Gaertner, Blackwell Publishing, 2003.
- Табачник, Фидел 2007:** Tabachnick, Barbara, Linda Fidell. *Using Multivariate Statistics*. Pearson International Edition, 2007.